

---

de meest belangrijke blijft'. De beschrijving van de manier waarop deze conclusie bereikt werd, binnen een protestantse geloofsgemeenschap en niet als kritiek van buiten af, is ook kerkhistorisch van belang. –

¶ *Doopsgezinde Bijdragen*. Nieuwe reeks 38 (2012), Hilversum: Verloren, 2013, 398 pagina's, ISBN 978 90 8704 359 9, €35,00.

¶ Lodewijk Winkeler (Nijmegen)

Deze aflevering van het jaarboek *Doopsgezinde bijdragen* is grotendeels gewijd aan de doopsgezinde identiteit in de afgelopen twee eeuwen. Maar de bundel wordt geopend met een degelijke, sterk theologisch georiënteerde, bijdrage van de Amsterdamse emeritus hoogleraar Auke F. de Jong over de vroegste geschiedenis van het anabaptisme tot de zeventiende eeuw (p. 17-60). Als kernpunten wijst hij aan de volwassenendoop – in die tijd inderdaad nog een *wederdoop* – en het 'restitutionisme', een streven naar het herstel van het christendom in zijn oorspronkelijke evangelische staat. Rondom deze kernpunten zijn er bij de dopers overigens nogal wat accentverschillen te vinden.

Piet Visser, hoogleraar aan de VU en het Doopsgezind Seminarium, beschrijft de ontwikkeling van de doopsgezinden in de negentiende eeuw (*Eenvoudige deftigheid. Het ideaal en imago van beschaving bij de doopsgezinden in de eerste helft van de negentiende eeuw*, p. 61-87). Kenmerkend in deze eeuw is de verburgerlijking van de doopsgezinden. Zij nemen volop, zelfs oververtegenwoordigd, deel aan het beschavingsoffensief van die tijd, zoals dat werd belichaamd in bijvoorbeeld de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Doopsgezinde kenmerken als hun pacifisme en hun bezwaren tegen overheidsdienst worden in deze eeuw zonder pardon aan de kant gezet. Gevolg is dat nogal wat behoudende doopsgezinden volgens de auteur in 1834 met de Afscheiding meegaan.

Drie volgende bijdragen proberen vat te krijgen op de doopsgezinde identiteit vanuit het catechetisch materiaal voor jongeren, hun persoonlijke belijdenissen, opgesteld bij gelegenheid van hun doop, en vanuit een twaalfstal brochures van de Algemene Doopsgezinde Sociëteit.

Het catechetisch materiaal wordt geanalyseerd door Alfred R. van Wijk (*Metamorfosen in het*

doopsgezind-eigene. Twee eeuwen identiteit voorgehouden aan jongeren (1812-2012), p. 111-130). Zoals ook Visser al signaleerde verdwijnen in de negentiende eeuw typisch doopsgezinde trekken als de mijding van overheidstaken en het weigeren van militaire dienst. Behalve de volwassenendoop en het weigeren van de eed krijgen de doopsgezinden die trekken die hen, zoals uit ook uit andere bijdragen naar voren komt, nog steeds kenmerken: een grote belijdenisvrijheid, een fundament in de bijbel, en een congregationalistische kerkleer. Ook komt er aan het eind van de negentiende eeuw een zwaarder accent te liggen op de persoonlijke ethiek, een accent dat, zo is mijn indruk, een eeuw later naadloos overgaat in het algemeen opkomende individualisme. Een rechtsmoderne tegenbeweging, die in de eerste helft van de twintigste eeuw meer bijbels-theologische punten naar voren haalt, zoals de verlossing en Christus' zoenoffer, kan deze ontwikkeling niet tegenhouden.

Ook de socioloog Hijme Stoffels (*Entreebiljet of visitekaartje? Persoonlijke belijdenissen van doopsgezinden geanalyseerd*, p. 131-165) neemt vóór de Tweede Wereldoorlog nog een 'stellige vrijzinnigheid' waar: uitgesproken standpunten als doop op belijdenis, afwijzing van het afleggen van de eed, geweldloosheid en een historisch-kritische kijk op de bijbel. Na de oorlog echter tekent zich in de belijdenissen een meer zoekende vorm van geloven af, met later in de eeuw waarneembare invloeden van boeddhistische en meditatieve praktijken. Als grote constante in de doopsgezinde identiteit wijst hij de grote gehechtheid aan van doopsgezinden aan hun persoonlijke geloofsvrijheid.

Het overzicht dat Gerke J.J. van Hiele (*Doopsgezinde identiteit? Een eeuw brochures en ADS-folders in vogelvlucht*, p. 167-198) biedt mist een goede analyse. Van de twaalf doopsgezinde brochures uit de periode 1911-2011 geeft de auteur alleen samenvattingen en uitgebreide citaten. Hij concludeert aan het slot verrast te zijn door de rijke inhoud, terwijl hij tegelijk de indruk verwoordt dat de doopsgezinden onderweg 'iets zijn kwijtgeraakt'. Inderdaad is een spiritualiteit 'van verlangen naar echtheid, verbondenheid en vrede' wel erg vaag. Zelf constateert de auteur bij een brochure uit 2007 dat de naam van Jezus alleen valt in de slottekst. 'Dat is veel vlag maar weinig lading', stelt hij (p. 194). Mij verbaast dan weer dat in zijn eigen tekstvoorstel voor een nieuwe folder, waarmee hij